

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

"רבנין פתרי קרא בראש השנה וביום הכפורים.

אורי בראש השנה, שהוא יום הדין, שנאמר והוציא כאור צדקך ומשפטך כצהרים (תהלים לז ו). וישעי ביום הכפורים, שיושיענו וימחול לנו על כל עונותינו" (מדרש תהלים על מזמור כז)

בתהילים **כ"ז** בא לידי ביטוי מאבקו של אדם שלמרות מצבו הקשה רוצה להאמין שה' הוא מושיעו. בקהילות האשכנזים מזמור זה נאמר יותר ממאה פעמים מראש חודש אלול ועד לאחר חג הסוכות, פעמיים בכל יום. לפיכך, המזמור קשור בתודעתנו בקשר הדוק לימי הדין והרחמים, ראש השנה ויום הכפורים. למרות שבמזמור לא מוזכרים חטאים ואין עיסוק בתהליך התשובה שהם מרכזה של העבודה בימים הנוראים, המזמור מציג רעיון לפיו האדם יכול למנוע את החטא על ידי הדבקות בעבודת ה'. לפיכך, בעל המזמור מבקש בפסוק ד': "אֶחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת ה' אֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיִּי לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ".

המזמור מחולק לשלושה חלקים ראשיים: שני החלקים הראשונים (פס' א-ו; ז-יב) שווים זה לזה באורכם, והחלק השלישי (פס' יג-יד) הינו מעין משפט סיכום המשמש כמסקנה של שני החלקים הראשונים. את חלקי המזמור ואת הזיקות בין החלקים ניתן לראות להלן:

חלק א - בעל המזמור מתאר את יחסיו עם ה'

- (א) לְדָוִד ה' אֹרְיִ וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אִירָא ה' מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד.
- (ב) בְּקָרֵב עָלַי מְרַעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי צָרִי וְאִיבִי לִי הִמָּה כְּשִׁלּוֹ וְנִפְלוֹ.
- (ג) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מִחֲנֶה לֹא יִירָא לִבִּי אִם תִּקּוּם עָלַי מִלַּחְמָה בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ.
- (ד) אֶחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת ה' אֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיִּי לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ.
- (ה) כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסִכְּהַ בְּיוֹם רָעָה יִסְתַּרְנִי בְּסֹתֵר אֶהְלֹו בְּצִוֵּר יְרוּמִמֵּנִי.
- (ו) וְעֵתָה יְרוּם רֹאשִׁי עַל אִיבִי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָהּ בְּאֶהְלֹו זִבְחֵי תְרוּעָה אֲשִׁירָה וְאֶזְמַרְהָ לָהּ.

חלק ב - בעל המזמור פונה אל ה' ומבקש את קרבתו

- (ז) שְׁמַע ה' קוֹלִי אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וְעֲנֵנִי.
- (ח) לֵךְ אָמַר לִבִּי בְקִשׁוֹ פָּנִי אֶת פָּנֶיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ.

תהילים כז

(ט) אֶל תִּסְתַּר פְּנֵיךָ מִמֶּנִּי אֶל תֵּט בְּאָף עֲבֹדָה עֲזַרְתִּי הָיִיתָ אֵל תִּטְּשֵׁנִי וְאֵל תַּעֲזֹבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי.
(י) כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יֹאסֶפְנִי.
(יא) הֲרַנֵּי ה' דִּרְכָּךָ וּנְחֵנִי בְּאֵרֶחַ מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרִי.
(יב) אֵל תִּתְּנֵנִי בְּנַפְשׁ צָרִי כִּי קָמוּ בִי עַדֵי שְׁקָר וַיִּפַּח חֶמְס.

חלק ג - מסקנת בעל המזמור וקריאה לקוות אל ה'.

(יג) לִוְלֵא הָאֲמַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאָרְץ חַיִּים.
(יד) קִוְיָה אֶל ה' חֲזַק וַיֵּאֲמַץ לְבָבִי וְקִוְיָה אֶל ה'.

1.

המזמור מורכב משלושה חלקים, כל אחד מהחלקים עוסק בנושא מרכזי וייחודי אך ישנן מילים השבות ומופיעות בכל החלקים. כיצד לדעתכם החלקים השונים של המזמור מצטרפים זה לזה?

חלק א

2.

המזמור פותח בביטוי "לדוד", מה משמעות ביטוי זה? עיינו גם בפירושו של **הרב הירש**: הביטוי "לדוד" מצביע על כך שדוד מבטא את הרגשות והמחשבות הממלאים את נפשו. דוד מהרהר במחשבות והגישות שמעצבות את העקרונות הבסיסיים שלו לחיים רוחניים משמעותיים.

3.

א. הרעיון הבסיסי המופיע במזמור הוא שה' הוא המושיע של בעל המזמור, "אורי וישעי" (פס' א'). עיינו בישעיהו י', יז ובשמ"ב **כ"ב**, כט, כיצד המשמעות של המילה "אור" משתנה ביחס לה'.

ב. עיינו גם בדברי המדרש, **מדרש תהלים מזמור כז**:

אם נר למה אור, ואם אור למה נר? אלא אמר דוד כשאני מתחיל בדברי תורה, מעט אני מתחיל בהן והן נובעין, וכשאני נכנס לתוכה נפתחין לי שערים הרבה, לכך אמר דוד נר ואור.

4.

מדוע לדעתכם בהמשך פסוק א' בעל המזמור בוחר לתאר את ה' כמעוז חייו ולא מסתפק רק בביטוי "ה' חיי"?

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

5.

מה משמעות התיאור בפסוק ב' "בְּקֶרֶב עָלַי מְרַעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי"? ראו ישעיהו ט, יט; זכריה יא, ט.

6.

פסוקים א-ג מתארים שלושה מצבים קשים שמולם ניצב בעל המזמור. זהו את שלושת המצבים וסדרו אותם מהקל אל הקשה. בדומה לכך זהו את תגובותיו של הדובר ונסו להחליט איזו מהן היא האופטימית מכולן.

חלק ב

7.

בשונה מהחלק הראשון של המזמור בו בעל המזמור מזכיר את האל בלשון נסתה, בחלק השני הוא פונה ישירות אל ה'. מה פשר השינוי בין שני החלקים?

8.

פסוק יא מקביל לפסוקים אחרים בתנ"ך, ראו למשל תהילים כ"ה, ד; פ"ו, יא. מה לדעתכם ההבדל בין "הורני ה' דרכך" לבין "נחני בארח מישור"? מדוע לדעתכם חוזר הפסוק על ביטויים כה דומים?

חלק ג

9.

החלק החותם את המזמור הוא הקצר ביותר ומורכב משני פסוקים בלבד. כיצד אנו יכולים להבין את הקשר בין פסוק יג לפסוק יד? ראו גם את פירושו של **פרופ' מאיר וויס**: המשפט 'לולא' מקוטע, משפט תנאי שלא הושלמה תשובתו, האפודוסיס אינו אמור. היעדר אמונה זו היה גורם למצב שאין בעל המזמור רוצה או יכול לתארו. השתיקה בעקבות המחשבה על המצב שהיה נוצר מגבירה את רושם נוראותו... ובכן, אחר שהעלה על דעתו את המצב 'לולא האמנתי', הגם שלא כך היה, וחרף הצהרתו 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' (פס' ג), בעל המזמור אינו קורא לעצמו לבטוח אלא לקוות.

10.

כיצד לדעתכם ניתן להבין את פסוק יד החותם את המזמור? היעזרו גם בפירושים הבאים:
רד"ק תהלים פרק כ"ז פסוק יד: חזק ויאמץ לך, אם תחזק בדרכיו הוא יאמץ לך שלא יחלש לדברי האויבים ותמצא חוזק ואומץ בלבבך. וקוה אל ה', פעם שנית, רצונו לומר: שתהיה בו התקוה תמיד ולא תמוש מלבבו.
מלבי"ם תהלים פרק כ"ז פסוק יד: התקווה לה' נבדלת מן התקווה לבשר ודם בשני דברים, א] שהתקווה לזולתו הלא תוחלת ממושכה מחלה לב, אבל ע"י הקווי לה' חזק ויאמץ לך שהיא תתן חוזק ואומץ לב, ב] הקווי לזולתו

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

תהילים כז

אין התקווה תכלית לעצמה רק תכלית הקווי הוא שימצא מבוקשו, וא"כ תכלית הקווי הוא שלא יקוה עוד, ר"ל שישג תקותו ולא יצטרך עוד לקוות, אבל הקווי לה' היא תכלית לעצמה, עד שתכלית הקווי הוא שיחזק לבו ויחזור ויקוה, עז"א קוה חזק וקוה אל ה'.
בבלי ברכות דף לב עמוד ב: אמר רבי חמא ברבי חנינא: אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'.

הרחבה:

סגנון הפסוקים במזמורנו מזכיר את המקום בתורה בו מפורש הקשר שבין הסתר פנים לצרות הבאות על האדם ועל העם (דברים ל"א, יז):

דברים לא	תהילים כז
וחרה אפי	אל תט באף (ט)
ביום ההוא ועזבתים	אל תעזבני (ט)
והסתרתני פני מהם	אל תסתר פניך ממני (ט)
והיה לאכל	לאכל את בשרי (ב)
ומצאוהו רעות רבות וצרות	צרי (ב, יב)

סיומו של הפסוק בספר דברים הוא: "ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה." הרגשת הריחוק בספר דברים היא תוצאה של חטא. נראה, כי המשורר בא לרמז, כי גם הסתר הפנים שאותו הוא מרגיש הוא תולדה של חטא, וננסה בהמשך לעמוד על הסיבות האפשריות לכך בהמשך. לשון הפסוקים במזמורנו מרמזת אולי גם למקום נוסף בתורה, בו בקשה דומה לבקשתו של המשורר. לאחר חטא העגל מבקש משה (שמות ל"ג, יג-יד): "הודעני נא את דרכך..." המזכירה את: "הורני ה' דרךך" (יא) במזמורנו. תשובתו של ה' היא: "פני ילכו והנחותי לך", המזכירה את "את פניך ה' אבקש" (ח) ו"ונחני בארח מישור" (יא) במזמורנו.

הדימוי הכללי של המשורר בחלק זה של המזמור הוא של בן אבוד שננטש על ידי הוריו, "כי אבי ואמי עזבוני...", ומחפש את דרכו חזרה אל ביתו. "וה' יאספני" מזכיר את "ואספתו אל תוך ביתך" (דברים כ"ב, ב) האמור באבידה שבעליה רחוק ממנה. לכן מבקש המשורר, שה' יראה לו את דרכו חזרה אל בית ה': "הורני ה' דרךך ונחני באורח מישור...". גם מצבו של עם ישראל לאחר חטא העגל היה מאד דומה. העם נזוף ומנודה לאחר שחטא וירד מגדולתו, ולאחר שכמעט והושמד על ידי ה'. אובד הוא במדבר. המסע אל ביתו המובטח, אל ארץ ישראל, בהנחיית ה' הופסק ("כי לא אעלה בקרבך", שם, ג), ומשה מבקש על מאור פני ה' להנחותם הדרך אליו.

חלקו השני של המזמור הינו אפוא בקשה על חזרה אל הדבקות בה', אל המצב המתואר בחלקו הראשון.

מתוך ספרו של אברהם ישראל שריר "עצומו של יום", עיון בסדר עבודת יום הכיפורים ובדרכי הכפרה בו.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555